

„Poi chissa magari parleremo un po' russo un po' italiano e un po' moldavo”. Texte și pretexte de discuții pe marginea românei moldovenești din Italia

Constantin-Ioan MLADIN

§ 1. Mi-am propus în această comunicare să examinez câteva dintre particularitățile lingvistice extrem de originale ale unor locutori originari din Republica Moldova, dar stabiliți de ceva vreme în Italia (fie la muncă, fie la studii). Respectivele particularități sunt colectate dintr-un corpus de aproximativ 82 000 de cuvinte¹ (inclusiv instrumente gramaticale) constituit din enunțurile consemnate într-un singur forum de discuții (închis în momentul de față, dar încă consultabil): *Moldweb.it* – „Primul portal italian în întregime dedicat Republicii Moldova” [www.forum.moldweb.it], considerând că acesta ilustrează cel mai bine fenomenul (sau curentul) ce se numește acum în Moldova din stânga Prutului *la Italia*. Pentru a nu amesteca prea mult lucrurile (totuși foarte strâns legate între ele), dar și din lipsă de timp și de spațiu, voi limita ponderea considerațiilor socio- și psiholingvistice, oprindu-mă asupra descrierii propriu-zise a unui pidgin insolit (rezultat din amestecul a trei coduri lingvistice: două limbi vernaculare – româna și italiana și a unei variante dialectale – varianta basarabeană a limbii române).

§ 2. Textele supuse analizei se înscriu într-un tip de comunicare scrisă bine conturată – *comunicarea electronică scripturală* (schimburi comunicaționale, parțial cu structură epistolară – parțial cu structură dialogică, mijlocite prin rețele telematice), considerat aici ca reflex lingvistic semnificativ al unor noi dimensiuni sociale și culturale specifice societății actuale. Scrierea epistolară numerică constituie, în raport cu corespondența manuscrisă tradițională, un gen aparte, din următoarele motive: **(1)** scopul însuși al acestei forme noi de comunicare – înainte de a fi referențial / denominativ, conținutul vehiculat este afectiv / expresiv sau relațional, ceea ce explică în bună parte dimensiunea ludică adăugată, **(2)** statutul condițiilor tehnice de producere – fiind cvasisincrone, mesajele se înlănțuie rapid într-un dialog virtual, fără a avea totuși sincronicitatea reală a dialogului oral autentic și fiind lipsite de caracteristicile prozodice, mimice și gestuale specifice acestuia (specializate pentru furnizarea unor informații deictice), ceea ce explică necesitatea folosirii unor strategii alternative pentru a putea transmite totuși conotații cu valoare expresivă, **(3)** existența unor constrângeri pur tehnologice, precum: rapiditatea scrierii, absența sau dificultatea producerii unor semne tipografice (prin combinații de taste) din cauza ergonomiei relative a tastaturii.

O mențiune aparte se impune a fi făcută relativ la modalitatea de gestionare a ortografiei și a punctuației, cel puțin următoarele aspecte trebuind să fie avute în vedere: **(1)** sistematica încălcare a canoanelor se datorează într-o bună măsură nivelului precar

¹ În conformitate cu specificul scrierii într-un forum, multe enunțuri sunt reluări. În mod deliberat am păstrat peste tot scrierea originală, cu următoarele excepții: am transformat majusculele cu care sunt notate parțial sau integral unele enunțuri în minuscule, am suprimat semnele multiplicare.

de instrucție lingvistică a scriitorilor, **(2)** această formă de scriere creează și impune ea însăși unele uzanțe noi, exterioare normei (obligată fiind de anumite constrângeri tehnologice și sub presiunea tendinței de rapiditate sau de expresivitate) – abandonarea diacriticelor, folosirea neconformă (intenționată sau haotică) a majusculilor, în raport cu codificarea lor normată, folosirea emoticoanelor, **(3)** tendința vizibilă de oralizare a discursului scris (se scrie cum se vorbește). Concret, această scriere particulară, funcționând pe baza unor reguli stabilite doar prin uzaj, foarte variabilă și inconsecvent folosită, are totuși câteva caracteristici individualizatoare: **(1)** tendința de simplificare (uneori reală, alteori doar aparentă), **(2)** preferința pentru fonetisme (chiar dacă acestea contravin spiritului de economie în scriere), **(3)** recurgerea la procedee grafice specifice pentru a suplini absența componentei suprasedimentale și ostensive a comunicării orale (repetarea / lungirea simbolurilor literale și a semnelor de punctuație specializate pentru redarea expresivității, folosirea emoticoanelor). În concluzie, în privința scrierii și a componentei suprasedimentale, exploatarea corpusului examinat se dovedește irelevantă pentru cercetarea de față. Respectivul corpus prezintă însă un interes deosebit pentru studierea unor fenomene reprezentative din alte compartimente, precum: fonetica (segmentală, cu unele restricții), morfosintaxa, lexicul / semantica, în condiții particulare de bi- sau plurilingvism, sociologia narațiunii și a dialogului.

Foarte pe scurt, tipul de discurs analizat, extrem de hibrid, ar putea fi descris prin următorii descriptori: **(1)** comunicare temporal cvasisimultană și pseudo- (virtual) *face-to-face*, **(2)** convorbire naturală spontană în grup mic (cu structură eterogenă – între: prieteni vechi, cunoscuți fugitiv, necunoscuți; subiecți novici și subiecți antrenati) și semi-publică, **(3)** convorbire asimetrică (după ponderea intervențiilor partenerilor la dialog) pe o temă propusă și specifică, **(4)** convorbire principial cooperativă și numai accidental conflictuală, **(5)** conversația fatică de tip „convorbire la o bere” (transformată frecvent în cozerie – „pentru a palavragi în pace” și convertită ușor în confesiune).

Partenerii de dialog (moderatori sau simpli participanți) sunt cunoștințe mai vechi sau mai noi, forumul fiind chiar calea prin care aceștia s-au cunoscut și, de cele mai multe ori, singura modalitate de a rămâne în contact. Participanții la discuții sunt accidental italieni, sporadic reprezentanți ai bilingvismului rus-național și majoritar ai bilingvismului național-rus², având competențe lingvistice foarte diferite, datorită diferenței de vârstă și nivelului de instrucție școlară. Numai enunțurile emise de aceștia interesează aici.

Temele supuse dezbaterii sunt principial legate de specificul forumului: **(1)** consultații juridice, administrative („Reînnoirea pașaportului”, „Imigrarea clandestinilor acasă”, „Declarația de valoare”, „E greu de intrat la învățat în Italia?”), **(2)** comentarii mondene („Zdob și Zdub, Eurovision”), **(3)** sfaturi practice („Vreau la Italia dar pentru ce? Merită?”, „Să sunam ieftin în Moldova”, „Silueta. Să vorbim despre dieta de slăbire”, „Cine merge acasă?”), **(3)** aniversări și evocarea unor evenimente / sărbători („La mulți ani de 8 martie”, „O urare de anul nou!”, „6 Mai”, „Mulți ani Svetei și lui Alessandro”, „Hram la noi în sat”), **(4)** divertisment („Circ cu pricoale”, „Bancuri să nevesselim puțin”), **(5)** împărtășirea unor experiențe moralizatoare („Istoriile triste”, „Povestiri din Moldova”), **(6)** teme sociale și politice de un interes mai larg („Toți la

² *Bilingvism rus-național* (rus-român) – alolingvii cunosc și utilizează în comunicare limba băștinașilor vs. *bilingvism național-rus* – băștinașii, în afară de propria lor limbă, cunosc și utilizează în mod curent limba rusă [Condrea 2001, p. 28].

votare!”, „Rasismul și toleranța”, „Naționalitate, cetățenie și altele”, „Calități bărbat & femeie”), (7) găsirea persoanelor pierdute („Cine-a cunoscut, cine a văzut”) etc.

§ 3. La o primă privire, interesul acordat aspectelor cercetate aici ar putea apărea ca minor sau excentric, căci diglosia de diferite tipuri a fost deja mult studiată, mecanismele sale fiind astăzi bine cunoscute. În fapt însă, combinația limbilor care intră în contact și mai ales amploarea fără precedent a fenomenului ne îndreptățesc să îi acordăm o cuvenită atenție. Adăugăm la aceasta apariția unor noi posibilități de investigare a bi- sau multilingvismului – forumurile de discuții *online* pe care le au la dispoziție cei constrânși să treacă rapid la utilizarea altui cod lingvistic (45 de site-uri consacrate românilor din emigrație există în momentul de față). Avantajele pe care le avem în vedere sunt următoarele: (1) posibilitatea alcătuirii rapide a unui corpus operațional și (2) prezența masivă a comentariilor metalingvistice, prin care subiecții își exprimă spontan atitudinea față de realitatea descrisă (fie că e vorba de propriul lor idiolect, fie că e vorba de idiolectul interlocutorilor lor).

Că fenomenul în cauză a dobândit rapid dimensiuni impresionante în timpul din urmă, ne-o arată numeroase statistici, oricât de discrepante ar fi informațiile pe care ele le vehiculează. Astfel, datele *Fondului Națiunilor Unite pentru Populație* arată că, după căderea regimului comunist, ar fi plecat peste hotare mai mult de un milion de moldoveni / basarabeni. Conform unui recent raport (2006) al *Centrului de Informare în Domeniul Migrației* [www.migratie.md], numărul de cetățeni moldoveni ce au părăsit republica a fost de 273 de mii persoane, dintre care 47, 7% lipsesc din țară mai mult de un an. În general, din Moldova lipsesc 8% de cetățeni, în unele raioane cota celor plecați peste hotare ajungând până la 10-12%. Vârsta a o treime dintre ei este cuprinsă între 20-29 de ani. Cea mai mare parte din cetățeni (88, 7%) se află peste hotare la muncă sau în căutarea acesteia și 6, 5% – la învățătură. Cei mai mulți dintre emigranții moldoveni au plecat în Rusia (56, 2%), Italia – 19, 4%, România – 3, 9%, Portugalia – 3, 5%, Ucraina – 3, 1%, Turcia – 3%. Oricum, astăzi fiecare al treizeci și cincilea om în lume este migrant. Una dintre destinațiile favorite ale românilor care caută de lucru în străinătate este Italia, în primul rând pentru că limbile celor două țări sunt foarte asemănătoare [www.wall-street.ro].

§ 4. Două sunt aspectele la care mă voi opri în această intervenție: (1) configurația originală a limbii vorbite de moldovenii rezidenți în Italia și (2) comentariile de natură metalingvistică ale participanților la discuții cu privire la această configurație (prezentate sumar).

§ 4. 1. În ceea ce privește primul aspect urmărit, lucrurile sunt oarecum previzibile. Limbajul locutorilor / scriitorilor este puternic marcat de originea lor regională (comună) și de condiția lor socială (foarte diferită), fiind, de asemenea, condiționat de vârstă și, mai ales de nivelul de pregătire umanistă. Dorința generală este de a se recurge la limba standard codificată, îndemnul la o exprimare îngrijită, literară fiind formulate explicit, sub deviza „Sa crestem mult intelectual si sa *miglioram* limbajul nostru”³. În realitate însă, enunțurile inventariate ies vertiginos din sfera limbii standard, și cu atât mai mult a celei literare, ele abundând în particularități moldovenești

³ „eu respect faptul ca, desi sunteti plecti in italia invatati italiana, totusi va preocupa sa invatati corect si limba noastra materna; Hai, sa ne staruim a intrebuinta in vocabolar cuvinte int-un mod alese mai foloseste niste virgulate nu-ti mai permite chear asa mult... Fa si tu binele tau”.

(generale ori specifice limbajului tinerilor). Pe de altă parte, dată fiind conjunctura aparte în care sunt produse aceste enunțuri, influența limbii italiene este mereu prezentă. Desigur, tonul colocvial (adesea haotic) și orientarea spre oralizare favorizează, înaintea limbii standard, limbajul familiar popular (cu caracteristici comune în ambele părți ale Prutului). Enunțurile prolixе rezultând din aceste suprapuneri și intersecțiuni pot fi adeseori halucinante, frizând absurdul⁴.

Urmărind nivele diferite (fonetico-fonologic, lexico-semantic, morfosintactic și pragmatilistic), se poate constata că fenomenele lingvistice răspunzătoare de aspectul particular al vorbirii românilor basarabeni rezidenți în Italia pot fi grupate astfel: **(1)** caracteristici ale limbajului familiar-popular (comune celor două variantele ale limbii române din cele două părți ale Prutului), **(2)** trăsături atribuite limbajului tinerilor, **(3)** particularități ale variantei moldovenești a limbii române datorate (mai ales) influenței limbii ruse, **(4)** influențe datorate limbii italiene.

§ 4. 1. 1. Caracteristici ale limbajului familiar-popular, prezente în variantele limbii române din ambele părți ale Prutului:

(1) Folosirea multor cuvinte din fondul familiar-popular, frecvent arhaic și dialectal („da tot traji cite un *stacanel* di jin; noi shi tre *sa ne sfadim*”).

(2) Substantivul – **(a)** forme populare, nenormate de genitiv-dativ („Se descid la miglocul *lunei* acestea”; „munceste in sudoarea *fruntei*”; „povesti la gura *sobii*”); **(b)** exprimarea analitică a cazurilor oblice („daca *la cineva* nu le place cum scriu”; „*La batrinii* nostri au marit pensia”; „nu le placi *la nimeni*”; „din partia *di sotul* meu”; „spunei *lui prietena* ta”; „dar *din cauza de finante* si necunoasterea limbii”).

(3) Suprimarea articolului definit la masculin singular („consegnez *proiectu*”; „ce cadou ii fac lu *prietenu* meu”; „Lasa *forumu*”; „da cii cu *lucru* ista”; „ma dore *sufletu*”).

(4) Selectarea preferențială a unor prepoziții („ma duk *la* Moldova”; „is nasscut cu mama *pe* aceasi data”; „iesiti *in* capat cu chestia asta”).

(5) Folosirea frecventă a formei populare a pronumelui personal de persoana I singular („*Io* am gasit”; „*io* nu ma numesc”; „*Io* cred ca-i posibil”; „*Io-s* cam ocupat”).

(6) Verbul – **(a)** forme verbale populare la: **(a₁)** indicativ prezent („Te *socoti* unica persoana intelecta”; „de mult timp *ma stradui* sa ajung”), indicativ viitor („*aciaste* discutie *a se deie* curagi la moldoveni se scrie”; „*am sa scriu* numaidecit!”; „*moi* distra putin cu tine”; „*v-oi raminea*”), indicativ perfect compus („nu *mio* mai placut”; „nu povestesc *cio* fost”; „sontimplat”), conjunctiv prezent („sa *steie* linistita”; „pot sa-l *obtie*”; „*sa-l nu-i* puie in puscarie”; „sa ma *puie*”; „sa *puie* mina”; „sa *vreie* alt ceva”; „sa-i *daie* un period”; „sa *dee* speranta”; „*se straduie* sa perfectioneze”; „nu poate sa *vie*”; „vreau sa *vaz*”); **(b)** forma scurtă populară a verbului *a fi* la indicativ prezent, persoana I singular și a III-a plural („Iata cu asta *is* deacord!”; „*is* vliubită”; „eu *is* fara pemesso”; „Eu *is* eu”; „Eu *is* o fata”; „Italia *ii* plina di lucruri chineze”; „c-apoi *ii* mai ieftin”; „*mii* foarte bine”).

⁴ „S-apoi, di obicei sunt o persoana puternica e ne me frego de certe cose, dar cind merge vorba di mama shi di sormia e' un altro discorso, shi ma gruzesc, ujasna; Ma voi stradui almeno cu tini sa vorbesc frumos, harsho; Ia zakoncila ASEM v 2002 - Banci si Burse di valori. Seiceas jivu d Genova. Kstati sobiralasi ehati v Chisinev, delati dokumenty v ASEME dlea cichirazione di valore...kto etim zanimalsea - napish*te per favore!; am so Tijesc eu acasa...sa invat mai departe...shi nio trebuit mie aici sa vin?...cit sa rabzi?...ce sa rabzi?...la ce sa rabzi?...ori ma duk din Milanu ista...ca.i foame shi Bespredel peste tot”.

(7) Ocurența mare a construcțiilor cazuale anacolutice („lista *care* ai descriso”; „Moldovioara mea *care* voi iubi-o mereu”; „nu-i nota sheea *care* o vriau”; „am vazut amuia rezultati di un examen *care* l-am facut citeva zile in urma”; „ti-am scris in discutzia *care* mi la hai dedicato”; „Cit priveshte ultimii mesaj *care* ai scris”).

§ 4. 1. 2. Trăsături atribuite limbajului tinerilor: (1) Cultivarea elementelor argotice (de obicei rusisme); (2) Folosirea anglicismelor, termeni curenți și internaționalizați ori termeni tehnici, cu grafii fluctuante („ai *residenza* in Italia. *SORRY*”; „*Ok* hai iesiti in capat”; „era *oche*”; „e *cool!* Foarte *fain!*”; „asta-i «legia» *show business*-lui”; „concert *life*”; „e cam greu si faci un *account*”; „un *weekend* placut tuturor va doresc!”; „*Thank's* tipa *Grazie!*”; „*People*, mi-a venit in cap o alta idee cu pricolu de sus”; „nu prea vad unde-s ce-i *on line*”; „aceasta discutie sa sfarseasca in...*trash*”).

§ 4. 1. 3. Câteva caracteristici ale variantei moldovenești a limbii române:

(1) Fonetică – (a) prezența masivă a fonetismelor specifice variantei limbii române din Basarabia – închideri și deschideri vocalice, palatalizări („*ishi* va face *documentili*”; „daca el *tinia* la aceasta relatie, apai *facia* demult ceva”; „Ei da *dipindi di caracteri*!”; „nu-ti mai dai *siam*”; „sunt *asha di discursajata*”; „sa te *dushi* oleaca mai *departi di* locul unde lucrezi ori de *undi* traiesti, caci asa *ti distrez*”; „nu-mi mai aduc *aminti di shi* ti-am spus *asha*”; „nai idee *shiii di ghini*”; „*ni dushim* la mare, la inmuiat *ciorushele*”; „ca un *copki*”; „sa te *ocuki*”; nu se va realiza „*jisu' tau*”; „Trebi numa *si ti duniresti ci* vrei”; „*ushide* niste raspunsuri”; „da tot *traji* cite un stacanel *di jin*”); (b) sincoparea sunetelor / grupurilor de sunete în structuri haplogice, foarte frecvente în exprimarea basarabenilor („*tre'* sa ne intelegem”; „Rabdare *treb* sa ai”; „la unguri *trebu* asigurare”; „*cre* ca o sa ma duc”; „a *fo* deja expirat”; „Da *pin* la urma”; „imi *impl* masina”; „aveam *unle* vise”; „tinrel”; „popsoi”; „Ei cum *sva* spun”; „ma duc eu *sma* ocup”; „nu poti *sli* dai!”; „ma duc *smanbrac*”; „ca *ste* dusi la fete!”; „Acum *mintorc* din america”).

(2) Abundența de rusisme, acestea putând fi grupate în: (a) cuvinte și expresii / locuțiuni frecvente și clișeizate în exprimarea curentă din limba rusă („aici *balu* max ii 30, ca *shi* la noi 10”; „restul - «*delo tehnikii*”; „*Idi znai* daca nu ajungi si pe aici”; „o sa vezi si «*ujin pri sveciach*» si cafea in pat”; „*Pricolinyie rebeata* avem noi pe-aici”; „asa «*radi zabawi*» ca intre barbati”; „ea e aici *za Glavnovo*”; „*shi kakbi* trebuie s-o diporteze”; „te curtezeaza un «*mesnyi*”; „da *shota* mi si pare ca”; „*Davai* succese!”; „dau *nagruzka* la cap”; „*blin narod* tinetim pumnii”; „pe comunisti *shtoli*”; „Bine ai venit, dar fii atenta! *Sledeshte za bazarom*, caci daca nu...*shag v levo, sag v pravorastrel na meste*”; „Aida nu la locul nostru dar si mai sus...*prikini*”; „Dantes, *skoliko let, skoliko zim!*”; „Cris tu esti «*Nastoiashii Drug*”; „rodina ne zabudet!”; „Coroce... *idi razberisi*”; „Cum cu *jizniu*”; „*itz'* curje *krisha*”; „azi *is dobrii*”; „Ei dar, «*nam by ihnie problemy!*»”); (b) calcuri și semicalcure lexicale și frazeologice ori semantice după model rusesc („*Te cuprind* si tine-ma la curent cu toate noutatile tale, va bene?”; „*sa.i* cadonezi”); (c) calificative folosite pentru caracterizarea unei situații / persoane și marcatori de interactivitate („Ujasna; esti om «*hrenovyi*”; «Nici localuri *klasni* nu-s pi aishi»; „*Maladetsz*, si vede ca ai mai fost prin Italia”; „*Ci krutoi* mai esti; sa iei o pozitie *narmalinaya*”; „o fata *Zdarovaia*”; „te vad [...] *Idealinaia*”; „Roma...esta-i si mai *kliova*...non trovi?”; „oricum e *liubimciku* lui Bunicutza”; „Chiar asa-s de «*horoshenki*»”?; „pot sa siu *prigoden*”); (d) citate de diferite tipuri („Stii ce inseamna

semnatura ta? - *Ne vajan puti-vajen rezulitat*”; „Stii cum zic eu cind cineva imi zice ca stiu multe? *Vek jivi, vek uchi*”; „dar nu-i nimica, *budet i na nashem ulize prazdnic*, asha-i?!”)”; (e) termeni tehnici, în sens foarte larg („eu tre sa le *dau otciotu*”; „am fost aratat *«crupnim planom»* in film”; „Daca ai nevoie de *Telohraniteli*”; „am vrut shi eu sa devin *jurnalistca*”; „imi tyryi *Shortishii...iaka*”; „*dva pedesyat-branza*”; „Si dusheu o *ciripaha* shi c-un tigru”; „In *fotka* ti vad ca eshti linga un pian”; „aldamash, *mohoryci* tre sa pui”; „cunoasteti curiere sau autobuze (asa zisele *marsutci*)”; „slanina *capcionata* de acasa”; „amu ie matura, ca de *palesos* bani nu avem”; „invalid in *plionka*”; „era *cantujnik*”; „ai apucat si tu perioada *kiriliztei*”; „barbatii nostri *is tormaji* si rai”; „a incalcat *sportivii* si *tuflele* cu *«djinsovka»* si *«kepka»*”; „eu *is Maliu*”; „o masina *tipa inomarca*”; „sa intelegaa *«namioku»*”; „dau eu *Namioashi*?”; „*Guleai* placut la toti”; „o alta idee cu *pricolu* de sus”); (f) termeni de salut și / sau adresare, folosiți cu precădere ca mărci de deschidere a dialogului sau ca mărci ale comunicării fatice („*zdarova*”; „s-a miniet *drugu*?”; „*Maladetz pazanu*”; „*itz'* curje *krisha Brat*?”; „imbatrineshti... *«starik!*”; „*Rebyata si devcyata* eu m-am saturat”; „imi pare rau *Ghewushka!*”; „esti *patan* bunnu intelege *nepravilno*”).

(3) Folosirea în exces a diminutivelor / hipocoristicelor („S-a evaporat *livutzu*” [Liviu]; „nu plinge *Aidushka*”; „Liuba, *Liubasa*”; „Is nascuta si crescuta in *tarisoara* mea”; „*Moldovioara* mea care voi iubi-o mereu”; „cu totuleu am 21 de *anisoru*”; „Sper sa nu fi prins si eu vreun *virusel* ceva”; „sa-mi fac un *ciaiuk* din ierburi!”; „mirii *is cam bronzatei*”; „ma duceam *desisor*”; „esti cam *batrioara*”), uneori în formulări tautologice („*Mica* mea *poezioara*”) sau chiar în structuri care contravin sensului programat („O zi *bunicica* tuturor moldovenilor si rominilor”; „Noapte *bunicica* la toti”).

(4) Substantivul – (a) schimbarea genului la substantive, sub presiunea modelului rusesc („sa-i daie un *period*”; „citeva *cleseuri*”; „un *anecdot* intreg”; „Inca o *aforisma*”; „Ultimul *tentativ* a fost”; „stii mai *multi locuri* ca mini”; „am *multi niamuri*”); (b) selectarea unor forme de plural la substantive, neconforme cu normele limbii normate, frecvent și din cauza atribuirii altui gen, fenomen cunoscut însă și în dreapta Prutului („prind frig sup *usele* Ambasadei”; „sa rida de asa *modeluri*”; „reinoirea *permisurilor*”; „sa-ti faca *amende* pentru orice fleac”; „imi impl masina cu *conservaturi*”; „vre-o 2 *exameni*”; „pe la *vame*”; „banii o inceput sa ajung cu *«sacurile»*”).

(5) Privilegierea unor forme / variante pronominale și pronominal-adjectivale dialectale („la *dinsii* in Germania sunt curati”; „Era foarte greu *appello ista*”; „Da ungunii *istea*”; „*aistai* lucru stiut”; „da *Neavoastra* ce ati pierdut numarul meu”; „lam trimis! pe mailul *cela*”; „o face shi *cela*”; „treaba *ceia*”; „nu-i nota *sheea* care o vriau”).

(6) Verbul – (a) paradigme verbale specifice: (a₁) forme verbale dialectale arhaice, neconforme cu cele normate sub aspectul (ne)diftongării („*vreai* sa dai aere”; „*ie* seama”; „ai mei tot asa *ziceu*”; „Ne mai *scrim*”; „te *perzi*”; „sa *de* un ochi”; „sta si *be bere*”; „a *catat*”; „sa-ti *trimata*”), (a₂) forme corupte, prin raportarea greșită a verbului la mod sau la diateză („te *curtezeaza*”; „daca te *gelozeaza*”), (a₃) structura **verb**₁ (de obicei *a trebui*) + **verb**₂ (la supin cu prepoziție), atribuită fie influenței rusești sau produs al evoluției interne a variantei moldovenești a limbii române („*musica buna se poate de ascultat?*”; „*sar putea mult de discuta?*”; „*treb de organizat seva*”), (a₃) construcții copulative eliptice, după tipar rusesc („cum *dispozitia?*”; „La voi ce mai *noutati?*”; „La mine tot bine”; „Cum cu *jizniu?*”; „la mine tot ok”; „dar principalul ca am fost aratat”).

(7) Ocurența crescută, ca determinante circumstanțiale sau atributive, a unor adverbe dialectale („*acus* intru”; „*ma apukat* gruzul *amu'seara*”; „*am vazut amuia* rezultatii”; „*amush* am sa pling”; „*Ei deamu* si tu!”; „*se depune* unui *asa risc*”; „*degraba* e Craciunul”; „*ma duc oliaca* la mari”; „*ninge ceva strasnic*”; „*taman* in periodu ista era in *viaggio*”).

(8) Abateri sistematice în folosirea conectorilor (prepoziții / locuțiuni prepoziționale, adverbe) fie prin calchiera regimului verbal al structurilor rusești, fie din cauza nesiguranței în folosire întreținută sub presiunea acestei limbi: (a) selecția greșită a conectorilor („*dam vina pi* cineva, *shi* mai ales *in* Domnul”; „*uite in* net”; „*are* Ambasada *nevoe cu* datele personale ai cetatenilor”; „*Tatal* meu e *despartit cu* mama”; „*ramin de* ideea ca”; „*Lam* cunoscut *de* persoana”; „*i-mi miroase* mai mult *de* comunism decit *de* democratie”; „*macar* ca era *cantujnik di pi* razboi”; „*te* pun director *pe* meteo Moldova”; „*am* luat bani *la* procent!”; „*nu-si* *facea* o impresie rea *de* acest forum!”; „*sa* plec *dincolo* de internet”; „*Succes pentru* examenel!”); (b) suprimarea prepozițiilor („*un an in* urma vorbeam si eu prin messenger”; „*Pana* la urma tot... *de* Rim ne *tragem*”; „*Iar ce* *priveste* de ceea ce ai *zis*”; „*Ca* nu *prima data* vad ca ma *contrazici*”; „*Sunt* al 2 an”; „*sunt un an* in Italia”); (c) folosirea expletivă a prepozițiilor („*sa* vb *la* drept”; „*da* shi mai eshti *di* fatzarnic”; „*Cit* *priveste despre* inscrierea”).

(9) Topica răsturnată cu valoare neutrală, fără intenții expresive, după tiparul limbii ruse, afectând mai ales adverbele modale, semiadverbele și adverbul de negație („*Cam sunt* slabut eu”; „*spuneti-mi cum si eu sa-mi* pun bila”; „*asa* si a *facut*”; „*de* unde din Straseni *esti*?”; „*poate* *cineva stie*?”; „*nu stie cum mai repede* sa *vie*”; „*Sunt categoric* nu de acord”; „*au* [...] un «*cum arati bine azi seara*»”; „*ce-i* frig la mine!”; „*macar bine ce esti* Ludmila”; „*Da* pi di o parte *shi-s* bucuroasa”; „*eu deja* mama *am*”).

§ 4. 1. 4. Influența limbii italiene îmbracă următoarele forme de manifestare:

(1) Fonetisme italianizante, favorizate de asemănarea formală a cuvintelor din cele două limbi („*Conferm* si eu”; „*astfel* de *termini*”; „*consolatul* din Milano”; „*deferenza* sta in *fantazie*”; „*despre* [...] *colori* nu se *discuta*”; „*in* *vocabolarul* tau”; „*pericoloasa*”; „*toate* cererile, *documentele*”; „*sa* stii a te *respeta*”; „*poate* sa fie 10- 16 *depende*”).

(2) Unele influențe exercitate în scriere: (a) [z > s] („*aspectul fisic*”; „*musica* moldovneasca”; „*o curiositate*”; „*sunt confusa* ce *presinti* la concert?”; „*Din cauza* aceasta”; „*o posa*”); (b) folosirea literei g pentru a nota sunetul /j/ sau /ʃ/, particularitate cunoscută a scrierii românilor basarabeni, dar întărită și de ortografia italiană („*e* un *aguns* pentru Moldoveni”; „*Ai* intrat puternic in *gocul* forumului”; „*pentru* a te *gustivica* acum”; „*mane*le *legere*”; „*si-mi* faci *gale* de tine”; „*sa* te *agut*”; „*poporul* de *gos*”).

(3) Abundența de cuvinte și expresii / locuțiuni, acestea putând fi grupate în: (a) structuri frecvente și clișeizate în exprimarea curentă din limba italiană („*documentele* *gea* pregatite”; „*are* *jia* copilul”; „*sint* *gia* *impegnata* si nu cu fotbalist”; „*sa* termin *prima* *possibile*, *prima* de acondamna pe cineva te *condamni* tu”; „*felicitari* *verramente*”; „*vor* obtine *subito* permisul”; „*Meglio*”; „*Male, male*”; „*Si* certo !”; „*Aproposito*”; „*alora*!”; „*Chiaro*?”; „*perche*”; „*O Dio* tre sa pun *mozgu* in *miscare*”; „*Sopratutto* Roman85(Milano) am *vazut* ca”; „*Infatti* lilia sa-mi”; „*Ancora!* tu cu durerea ta”; „*veramente* am ramas uimita”; „*Va bene*, nu inteleg *gresit*”; „*Volentiere*, cara mia”; „*Boh, si vedra*!”; „*tine-ma* la curent cu toate noutatile tale, *va bene*?”; „*ei* karoci *storia* *passata*”; „*Ei*, dar «*in bocca al lupo*!»”; „*cind* merge vorba di mama shi di

sormia *e' un altro discorso*"; „lucrurile se mai rezolva, Cateodata, de la sine! *Ci vuole tempo*"; „Nu vei ramine repetenta rosa *stai tranquilla. Anzi molto brava!*"; „sa ma ocup un bel po'"; „sint ai mei *«è non si discute»*"; „desigur"; „daca *«tante volte»* auziti"; „Asa *«non mi fido»*"; „*«Non mi convinci molto»* glumesc"; „avea probleme *con la lege*"; „sa maninci *«come Dio comanda»*"; „era un *skerzo*"; „*Tutto bene* pe la tine?"; „*Mille grazie* pentru felicitari!"; „*Complimenti* pentru tot ce faci!"; „nu votezi, *capito?*"; „mmm, *sti uomini*"; „*«bazareste» ancora*"; „si dupa asta *Casa dolce casa*"); **(b)** calcuri și semicalcuri lexicale și frazeologice ori semantice după cuvinte și construcții italienești („sa vina neaparat la Roma ca *sa deschida vizele*"; „is cu *pasaportul scazut*"; „nu te preocupa!"; „aici am *conclus* studiile"; „pentru mine *nu importa* cine"; „Italieni ce *au de afacere* cu Moldova"; „cu avionul... *am frica*"; „Sa *stai atent* la mincare"; „raspunsul *a stat negativ*"; „*Iti consilies* sa scrii"; „Am *stampat* citeva anunturi ca sa *publicizez* acest syte"; „nu sa *suplici* la Dumnezeu cand *ti-i comod*"); **(c)** calificative folosite pentru caracterizarea unei situații / persoane și marcatori de interactivitate („Eshti foarte *brava*"; „*amore mio* e in italia"; „muzica lui *«è da dio»*"; „*Ai perfettamente dretate!*"; „sunt un *pessimo organizzatore*"; „Saluta-i si pe *tesorinii* tai"; „is o fata *semplice*"; „esti *«furbo!*"); **(d)** citate („Non tutto ciò che luccica è oro"); **(e)** termeni tehnici, în sens foarte larg, predominanți fiind cei din limbajul juridico-administrativ („Dar tu nu pleci in *ferie?*"; „mai ales *cartolinileacompaniate* cu muzica"; „maninc *rotolo con nutella*"; „facem un *giro* prin Roma"; „ca-i mai eftin si *telefonino*"; „marfa era dată in *beneficiență de Caritas*"; „o oferta de lucru simbata cu *Medici senza frontiere*"; „Invat la *Università di Trento, Facoltà di Scienze*"; „fac voluntariat intr-o *«Casa d'accoglienza»* (nu prea stiu cum se zice exact in ramana)"; „nu vorbi...*I Fluss* (*spun in italiana*)...Inca nu s-a deschis nimic"; „Am facut un *volo cu scalo la Budapest*"; „*cucina romagnola* e foarte buna"; „canalele *satelitare*"; „*sito* cu muzica"; „ai dreptul la *carta di soggiorno!*"; „ma luaau numai in *ekipa de giovani*"; „numai la *Natale* mi.au dat o zi"; „mi-ar mai trebui si *codice fiscale*"; „Citeste bine *Gazzetta Ufficiale*"; „bucate *«genuini»*"; „Ce noroc cu *facinele satea!*"; „*fidanzatul* meu e traditionalist si in afară de *«fetucine»* nu prea iubeste alte tipuri de bucate"; „un ris inainte de somn, asa in loc de *«camomila»*"; „Daca vreti *receta*, e disponibila"); **(f)** termeni de salut și / sau adresare, utilizați în special ca mărci de deschidere a dialogului sau ca mărci ale comunicării fatice („*Grazie!*"; „*«è da vedere»*"; „Un *abbraccio!*"; „*Bacini* si o duminica frumoasa tuturor"; „Nu ladna *auguri!*"; „*Baci, Baci, baci* de la noi toti"; „Un salutone"; „*Grazie*, nenea Vova Cucereavij!"; „*Dai ragazzi* sa nu ne certam"); **(g)** toponime, în grupuri prepoziționale („e in *provincia di Venezia*"; „in *via Condotti* se duc la cumparaturi numai strainieri, e plin de rusi si persoane din est?"; „da la lido *di Ostia* nu vrei sa vii tu?"; „are filiale si in alta regiune *de Italia?*"; „eu sunt intr-o regiune *di It (trentino)* undi toti sunt foarte inchisi”).

§ 4. 2. În legătură cu cel de-al doilea aspect urmărit, înainte de toate trebuie remarcat numărul mare de comentarii metalingvistice (a căror tipologie, din lipsă de timp și de spațiu nici măcar nu poate fi schițată aici), semn al unei puternice conștiințe lingvistice din partea vorbitorilor, deși aceasta nu este susținută și de competențe (teoretice și practice) pe măsură. Chiar și persoanele cu pretenții la o exprimare corectă

și îngrijită comit frecvent greșeli⁵. În al doilea rând este ușor de remarcat că, regulat, situații sau comportamente similare au parte de tratamente diferențiate. Astfel, intervențiile accidentale sau intenționate ale vorbitorilor basarabeni sau ruși făcute în limba italiană sunt urgent redirecționate spre secțiunea rezervată acestei limbi ori pur și simplu ironizate⁶. Însă italienilor li se răspunde cu amabilitate tot în italienește, dacă intervențiile acestora sunt măgulitoare la adresa basarabenilor⁷. În caz contrar, sunt și ei expediați în cealaltă secțiune⁸. Cu simpatie sunt tratați și locutorii nativi ruși care se adresează în românește⁹.

Cele mai multe critici sunt adresate vorbitorilor care recurg la varianta dialectală, populară și arhaizantă a limbii române din Basarabia¹⁰. Contează prea puțin faptul că, în mod evident, această folosire este de foarte multe ori conștientă, deliberată, fiind puternic motivată sentimental¹¹.

Din fericire, micile dispute pricinuite de folosirea unor coduri lingvistice neacceptate sau considerate fără prestigiu în microgrupul respectiv sfârșesc invariabil

⁵ „eu nu am scris *poezii*, cu toate ca am facut *facultatea de litere* nu am scris niciodata o *poezie*; Am avut o profesoara foarte buna la limba romana, *plus la asta* am facut 4 ani de studii in Romania, doar *datorita la asta*-scriu un pic mai corect”.

⁶ „scuzati p/u italiana, dar nu stiam cum sa ma exprin corect in md. // dar ati uitat romana? / Pai cei din Moldova ce vor intelege...si cum vor putea raspunde? // ai dreptate: aici se foloseste doar romana, dar nu te supara... mai scapa cyte o vorba doua in italiana... si apoi, cine astazi nu intelege italiana?; Ai postat mesajul in loc nepotrivit. Aici discutam in romana si toti sintem moldoveni. / Rocca esti moldovean(ca) si scrii intre moldoveni in italiana? / Noi inca nu am uitat limba noastra poti vorbi in romana , in plus in forum este sectiune aparte care se cheama mi se pare «il visto», acolo gasesti informatii; Persoanele astea [...] nuleam inteles si nu cred ca le voi intelege vreodata!traieste o viata in Moldova si nu reuseste sa scrie si sa vorbeasca in Romana si sta citeva luni sau eu stiu cit in Italia si deja vorbeste si scrie in italiana fara probleme! / Interesanta intrebare imi pun: Oare italiana e mai usoara decit romana? / Nu te supara pe [...] nu e unicul care-si uita limba pe aici; Caty, limba romana cei care au vorbit-o acasa o vorbesc si aici.De care italianizare scriai?Intre noi vorbim romana,in rest-italiana. / E adevarat ca nimeni nu scrie in romana,dar motivul nu e ca ne-am «italinizat», ci ca Forumul e frecventat de italieni (majoritatea absoluta), deci, respectind un minim de etica li se raspunde in italiana. / Sunt sigura, ca daca se abordeaza un argument in romana, se v-a discuta in romana”.

⁷ „voi ragazze dell'Est venite in Italia e in sei mesi parlate e scrivete meglio di noi...ma come diavolo fate?”.

⁸ „E voi italiani vi prego non scrivere mai lingua moldava perche rideranno tutti filologi di voi e vi crederanno stronzi,non esiste nessuna lingua moldava,i moldavi parlano il *romeno*,cosi come i siciliani parlano l'italiano”.

⁹ „Scuzati de greseli pentru ca si eu is russa -moldava. // Brava, Iulia ! / Mai des asa rusi, care, fiind departe de tara sa vorbeasca chiar si in romana.Doar stim cu totii ca multi din rusi, veniti in Moldova 50 de ani in urma pina acuma inca nu stiu sa zica nici «Buna ziua». Se vede ca stima de pamantul si poporul care te-a leganat e profunda, deci, devine si reciproca”.

¹⁰ „hai sa folosim asa stii un limbaj mai pe intelesu tuturor // Shi vrei sa spui cu un limbaj pi intelesu tuturor?! / Shini nu intelege ceea ce scriu n-are de cit sa ma intrebe, caci pot sa-i lamuresc. Dar daca la cineva nu le place cum scriu s-au vap4e «le do fastidio» ca scriu... ori ceva di genul asta, n-are decit sa-mi spuna in fata (prin net).Me referez la tini stinol ... ok! / Ca nu prima data vad ca ma contrazici,ori imi zici ceva ca nu-ti place ceea ce scriu ori nu-ti place «limbajul» meu... / Sh-apoi scriu in md , ca asa imi plashi, as putea sa scriu shi mai frumos, sa ma exprim mai frumos, dar p/u ce daca eu sunt asa, p/u ce sa ma schimb.Acei care vor vrea ma vor accepta asa cum sunt, ok... / Ma voi stradui almeno cu tini sa vorbesc frumos, harasho // Eu nu am spus ca mie nu-mi place cum vorbeste ea am rugato doar pentru... eu stiu Rosa47 sau alte persoane...sa vorbeasca un picmai literar!Daca doreste putem sa deschidem o convorbire unde sa vorbim pe moldovenesti!”.

¹¹ „Rosa scuze pentru jergurile noastre si rusisme dar asa ne mai aducem aminte de casa noastra si prietenii lasati in tara; ma abtin sa.i dau cu sapojniku' // P.S.asa imi place cuvintul asta „*Sapojnik*”.

prin abandonarea temei sau pe un ton tolerant¹², sugestiv formulat în enunțul pe care l-am ales tocmai de aceea drept titlu al comunicării mele.

Bibliografie

Avram, Mioara, *Considerații asupra limbii române în Republica Moldova*, LR, nr. 5, 1992.

Avram, Mioara, *Norma codificată a limbii române actuale*, RLȘL, nr. 2, 1993.

Berejan, S., *Variatatea moldovenească a vorbirii orale românești și limba literară scrisă*, LR (Chișinău), nr. 5-6, 1994.

Condrea, Irina, *Norma literară și uzul local*, Chișinău, Firma Editorial Poligrafică „Tipografia Centrală”, 2001.

Crijanovschi, Andrei, *Dicționar de dificultăți ale limbii române*, [Chișinău], Editura Arc – Editura Museum, 2000.

Guțu, Valentin, *Dicționar al greșelilor de limbă*, Chișinău, Editura Arc, 1998.

Mățeaș, Nicolae, *De la grotesc la sublim*, Revista „Limba Română” S.R.L., Chișinău, 1995.

Mîndîcanu, V., *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, Chișinău, Editura Cartea Moldovenească, 1979.

Turculeț, A., *O particularitate a limbii literare din Basarabia*, RLȘL, nr. 3, 1997.

****Limba română vorbită în Moldova istorică*, [Ed.: Klaus Bochman, Vasile Dumbravă], Volumul I, Leipziger Universitätsverlag, [Leipzig], 2002.

„Poi chissa magari parleremo un po’ russo un po’ italiano e un po’ moldavo”. Textes et prétextes pour un débat autour du roumain parlé par les moldaves résidents en Italie

L’auteur de cette contribution se propose de présenter schématiquement la configuration particulière du langage des locuteurs roumains de la République de Moldavie résidant en Italie et de discuter sommairement leurs propres commentaires métalinguistiques au sujet de ce cas spécial de diglossie.

¹² „Pe de o parte sa se vorbeasca oricum, numai sa se inteleaga. Pe de alta parte are dreptate Cristal, amestecatura e dovada unei leni intelectuale; Dragii mei, vorbiti mama cum puteti ca eu inteleg oricum”.